

ker se začetne črke *j*, *ju* in *i* v ruskih besedah takó sploh ne rabijo ali pa le redko.

Da lahko bralci tudi sami sodijo, zdi se mi najprimerneje, da jim podam „Magistrale“:

»Vénok pévec tvoj novyj vset dlja svéta:
V nem budut žitb ljubovb moja i ty;
Iz serdca eti vyrosli cvěty,
Priznanija nesčasnago poeta.

Oni vzošli v straně, gdě nět razsvěta,
Ich rost ne znal dychaněja teploty,
Ich okružali dikich gor chrebtj,
Kraj bujnych větrov, věčno čuždyj lěta.

Vospitany stenaniem i slezj,
Rostut, no vzoru ne dajut otrady;
Nad nimi tuč skopilisja gromady;

Za to tepert i vid u nich bolnoij
Pustb jasnyj luč pošljut tvoi im vzgljady,
I budet vesel cvět ich molodoj.«

To je ruski in vender Prešeren. Želimo, da bi tudi ruski veleumi našli pri nas takih izvrstnih tolmačev! Kakor se lahko vsakdo prepriča iz gorenjega primera, treba je k temu nekoliko več korenitega znanja jeziko-vega, posebno pa njegovega duhá, nego se pri nas obično misli. Kakor naši prelagatelji z malimi izjemami prevajajo, dobiva se nekaj, kar ni ptič ni miš!

G. Koršu pa bodo gotovo vsi Slovenci hvaležni, da je s tem najbolje seznanil veliki svoj narod z imenom našega malega in njegovega pesnika-velikana. Upamo, da se kdaj pokaže svetu ves njegov Prešeren!

Dr. M. Murko.

Ant. Vramcza Predechtva i Postilla.

V »Lj. Zvonu« VI. str. 420. omenja se v spisu »O početkih slovenske književnosti« kratko, da je kajkavski pisatelj Anton Vramec, kanonik zagrebski, razven svoje »Kronike« l. 1578 izdal tudi knjigo »Postila Svetih« in »Prodečtva«. G. Ljubić v »Ogledalu književne poviesti jugoslavjanske« II. 1869. str. 517. piše o tem: »Od Vramca ostaju nam danas ... b) Dielo o evan-gjelih za nedjelje i praznike. Šafařík je 'o njem dvojio, dali je ovo igda na svet izišlo; a Kukuljević dieli ga na dvoje: Postila Svetih i Prodečtva, prvo po Bedekoviću, drugo po Krčeliću i Mikloušiću (Bibl.).

Skoro je toj knjizi Vramčevoj u trag ušao u Klanjcu O. Aug. Pernar, te javi prof. Jagiću, i posla 'mu njezin opis i nekoliko izvadaka. Knjiga je, veli Jagić, štampana u maloj četvrtini na 238 listova bez naslovna lista ko zna kada iztrgnuta. Na koncu se čita: štampano v slobodnom kraljevom varašu Varaždinu po Ivanu Manliuše 1586. Poslie svakoga evangelija stoji podugo tomačenje iliti homilija (v. Knjiž. III. 2. 307).«

Jeden izvod te knjige je nedavno našel tudi učitelj g. Fr. Vabič v hiši nekega viničarja pri Svétinjah blizu Ormoža ter ga podpisancu blagovoljno poslal v pregled. Vredno je pač, da se nekoliko izpregovori o tej gotovo redki književni starini naši, — katere sicer še J. Marn v svoji »Knjigi Slovenski v XVI. veku« (»Jezičnik« 1883) ne omenja.

Knjiga, katero imam pred seboj, vezana je bila prvotno v lesene, z usnjem prevlečene platnice z mednima zapencema; a je sedaj od platnic ostala samó še sprednja, no že tudi malone vsa ogóljena; zadnje pa že več ni poleg. Posamezni listi, na nekoliko požoltelem popirji, ohranjeni so še precěj dobro — kolikor jih še baš je v knjigi, katera žal že tudi ni več cela. Sreča, da jo je omenjeni g. učitelj rešil popolne pogube; kajti (kakor mi sam javlja) baš ko je stopil v kočó dotičnega viničarja, ravnala sta mala otroka prav neusmiljeno s knjigo ter že iztrgala kakih šest ali sedem listov. No sicer pa jih nedostaje še mnogo več. — *Razdeljena* je knjiga res na *dvoje*; a zopet žal, da nijeden del *ni* popoln. *Prvemu delu* je istotakó iztrgan naslovni list, katerega že Vabič ni dobil v roke, in še dalje prvih devet listov, pa še vmes 12., 224., 226. in 227. Na zadnjem, 238. listu prvega dela je tiskano točno tako-le: STAMPANO V SZLOBODNOM KRALEVOM VARASV Varafdine po Juane Manliufe. M. D. LXXXVI. — *Drugi del* ima ta-le naslov: »POSTILLA VESZDA ZNOVICH ZPRAVLENA SZLOuenfskim iefzikom po godoune dni, na vsze leto. PO ANT. VRAMCZV SZ: P. Doctoru. Pfalmo 118. Domine gressus meos dirige. STAMPANO V SZLOBODNOM Kralieuom Varaffu Varafdinu. M. D. LXXXVI.« Okoli naslova je okraska pravokotna s podobami štirih evangelistov in njih znakov na vsakem oglu, z obrazom Boga Otca na zgorenjem, in s podobo sv. Duha na dolenjem prečniku, pa ob straneh na sredi z licema angelskima. Listov, sodeč po kazalu, moralo bi biti kakih 116—118; v tém izvodu so odtrgani, razven vmesnih 41., 44. in 77. — od 79. vsi naslednji.

Škoda, da se ne more za izvestno določiti popolni in *pravi naslov* knjige naše *prvemu* delu. (Ali je list naslovni obema izvodoma, i Klanjškemu i Svétinjskemu, iztrgan le slučajno? Ali kakó? In — zakaj? Kdo vé?) Krčelić (Histor. Cathedr. Eccles. Zagrab. 1770) Vramca omenja kot »Concionum scriptor« (pisalca propovedi) in takó tudi T. Mikloušić (Izbor du

govany 1821) Vramčevo delo imenuje „*Prodechtva*“ (Prodečtva = pridige). Vsebina so temu delu res propovedi, in to kakor povedano, homilije ali razlaganja evangelijev za vse nedelje in praznike Gospodove v letu; najpreje evangeljski odlomek za dotično nedeljo (in praznik) in potem „*pridiga*“ ponajveč v dejanskih naukih, ta daljša, óna krajša. — V *Postilli* so propovedi za praznike Svetnikov in Svetnic z dotičnimi evangeliji, ali (kakor se pripomenja takoj za naslovnim listom posebej): „*Predechtva ova*, poleg czirkve zagrebečke kalendarioma, v kniga oui dole popifzana iefzu“; vseh prvobitno 44 (v tem nedostatnem izvodu 30).

Vlah *Šrinjavič* v posveti svoje knjige „*De agno paschali*“ l. 1587. Vramcu pravi (po Ljubiči l. c.): „*Enimvero timebam hominum quoque invidiorum morsus, quorum nonnulli sanctos etiam tuos labores super evangelio dominicali et sanctorum festa ad decus patriae gentisque Sclavoniae et utilitatem christianae reipublicae nunc recens sclavonice editos et iam divulgatos malevole reprehendunt*“ — da so torej nekateri zavidnejši ljudje grajali tó delo o nedeljskih evangelijih in praznikih, katero je Vramec nedavno slovenski izdal in razširil na čast domovine in národa slovenskega pa na korist kristjanske občine. Toda kakšni ljudje, in zakaj neki so je grajali? ... Ali morebiti strogi katoliki, nahajajoči v knjigi kàj novoverskega duhá? — Saj Vramec bajè ni bil baš neprijazen protestantstvu, katero si je upravo tedaj bilo tudi v tej stráni pridobilo svojih privržnikov zlasti med plemstvom in svečenstvom; — in bi torej morebiti baš zaradi tega bil obema omenjenima izvodoma iztrgan naslovni list, a bi v obče knjiga ostala takó redka in do najnovejše dôbe nam celó neznana?! — Ne brigajoč se tu dalje o tem, govorimo le o Vramčevega dela stráni strogo književni.

„*Predečtva in Postila*“ Vramčeva so jeden izmed maloštevilnih in še teh jako redkih spomenikov o prvih početkih takozvane kajkavske književnosti. Poleg Pergošičevega „*Decreta*“ z l. 1574. in Vramčeve „*Kronike*“ z l. 1578. so ta „*Prodečtva i Postila*“ l. 1586. jedina knjiga, ki se nam je iz óne dôbe ohranila do sedaj. Kajti Bučičevi spisi, pred l. 1574., bili so vsi brez dvojbe uničeni, ter jim dandanes ni sledú. V naslednje nahajamo kajkavska dela šele od leta 1640. dalje.

Kakor Pergošić, imenuje tudi Vramec jezik, v katerem je pisal, naravnost *slovenski*¹⁾. Ne gledé na to, ali izraz „slovenski“ kajkavskim pisateljem znači isto, kar dobrovniškim pesnikom naziv „slovinski“ t. j. slovènski = slavjanski; ali pak je kajkavska slovenščina upravo naša pristna slovenščina: — istina je, da se Vramčev jezik (kakor tudi Pergošičev) mnogo bolj približuje narečju slovenskemu, negoli hrvaškemu. Spomina vredni so pač le *imperfekti* in *aoristi*, katerih nahajamo v Vramčevi knjigi

¹⁾ Takó tudi poznejšnji kajkavski pisatelji v XVII. in nekateri še v XVIII. stoletji.

vsepovsodi dovolj, kakor jih še i dandanes ima prava hrvaščina (in srbščina), dočim so isti že davno izginili iz slovenščine. — A da so Vramčeva »Predečtva in Postila« res lahko razumna Slovencem, posebno obmejnim severo vzhodnim, zasvedočuje nam glasno jasno tudi to, da se je knjiga našla baš tam v rojakih naših, kjer je zlasti starejšim ljudem dolgo časa rabila v nabožno »berilo«. Takó mi namreč piše g. Vabič, da mu je dotični viničar, knjige gospodar, na njegovo vprašanje: »kje je tó knjigo dobil«, pravil, »da so že oča radi po nedeljah in večerih iz te knjige »šteli« (= čteli, čitali). Pa, saj so tudi duhovniki v óni okolici še na početku sedanjega veka ljudstvu evangelije čitali razven iz kranjskih nekateri tudi iz hrvaških knjig, kakor je to n. pr. tedanji Svétinjski župnik Mih. Jaklin bil l. 1811. povedal Kopitarju ²⁾.

Naš pisec pripomenja v drugem delu — pri »Postili« — to-le: »O Verni i dobri kerfchenik ou trud za dobro vzmi i primi, ako kakouo pomenkanie, rech za rech ili literu za literu, reech prepologenu za reech, veche ali menie naideš, nemaize zburkati ni zmotiti, ni scandalizuuati ztoga zroka. Morebiti doszta na to merkali i zkerbeli pafchliuo iefzmo, niftarmene, nefze moglo prez pomenkania kakoua, takoua, vun daati. Zlufi i huali vekieuekoma Boga, Amen«. — Kaj pomenja izraz: »réč prepoločeno za réč?« Ali morebiti: da je delo od besede do besede *preloženo*, ali kaj? — No, tedaj naša »Predečtva in Postila« ne bi bila izvirna, nego le prevod, kakor so itak malone vsi spisi v óni prvi dóbi književnosti naše v obče ponajveč samó prevodi. Zlog je v téj naši knjigi pač povse — latinsk! A kakšen je sicer v teh Vramčevih »Predečtvih in Postili« njegov »slovenski jezik« po besedi in obliki, kažejo nam naslednji primeri (Črkopis je: cz = c; ch = č; fz, z = s; f, s = š; z = z; f = ž; fch = šč; u tudi = v).

„Na deen porogenia Gozponna nafega Jefusa Christufa Euang. poleg popizania fzuetoga Lukacha Euangelifte. 2. dele. Vno vreme. I zijde zapoued od Czezara Auguftufa, daze popife vez zuet. A ono popizanie naperuo vchineno ie od poglaunika Syrinzkoga Czirina. I ufzi islizu daze popifu, vfzakij vfzuoi varas. I zijde teda i Jofeph iz Galileoma, od varafa Nazareta v Sidouzkij varas Davidou, Koterize zoue Betlehem, ar i on befé od Hijfe i pokolenia Davidoua, da ze zapiše z Marium zaročenom shenum nozechium. Vchineno teda be, gda behu onde izponifeze dni, da porodi, i porodi zuoiega peruoroiénoga Szina, i vpleniczé zaui niega i poztauiga v Jazle, ar nebefe nemu mezta naztanu ali Oftarie. I paztiri behu v onom ladanie, zkoznuiuchi, i chuuiuchi fztrafe nochne oberhchred zuoih. I ouo Angel Gozpodinou ztaa poleg njih, i zuetlozt Bofia obfzinu nie, i zboiafeze ztrahom velikim. I reche nim Angel. Neboiteze, Ar ono nazuescham vam

²⁾ V. Briefwechsel zwischen Dobrovsky und Kopitar. Hsggb. v. Jagić. Berlin 1885. S. 207.

vezelie veliko, kotero hoche biti vſziem ljudem. Arze ie porodil vam denez zuelichitel, kij ie Chriſtus Gozpodin v varafe Daidouom. I ono vam znamenie. Naiti hochete deete v plenice pouito, i polofeno v Jazli. I lekmeztu vchinena be z Angelom velika vnoſina feregou nebezkih, hualechim Boga i gouorechim. Dika na vizine Bogu i na zemle mir dobre vole ludem.« (I. 15.).

„*Defzeta Nedela po ſz. Troiſztue* . . . Prifeztu teskochu nefzu hoteli fidouie ſzpoznati, gde Goſzpodin nie opomina i gouori njm: Obſztretite hote i ſztifzkalite o Jerufalemfzki varas zeufzeh kraieu budu. Gdae to tesko i fmehko fidoufzko i Jerufalemfzkoga varafa pogublenie i potrenie bijlo? Po Chriſtufeom na nebo zaſztuplenie chterdefzeti let, ouofzeie prigodilo, ſtoie v denefniem Euangeliume Euangelifta, ſzpifzal. Zato ſzteh neuol huda i teska, fidoufzkoga lucztua i Jerufalemfzkoga Varafa pogublenia, potrenia, razmetania, poſgania, troie pouedati, hochemo. Peruo zoneh chud i znamen ſztrafniſh, kotera pred pogubleniem i teskochu pokazana i vchinienia ieſzu . . . Drugo ona kaſzufze teda pripetila, daie Titus Veſpeſiana Czeſzara zijo varas Jerufalemfzki na on veliki god vuzmenni, gdafzeie vſze lucztuo vu Varas ſzprauilo, i ſzkupilo, od vſzeh ſztran fidoufzkoga lucztua orſzagou, poleg zakonah bijlo, obſzel beſe . . . Tretie. Vlezouſi v Varas i poklauſi ludi, marhu i blago voifzka velika Rimſzka raziagmife, i Varas, kakoie Chriſtus njm bijl prorokuual, iz templomom, razmetaſe, razualife i raztepoſe, da kamen na kamene ne ofzta . . . (I. 184.—186.).«

„*Na god ſzuetoga Ladifzlava kralia* . . . Ladifzlau kraal, ſzijnie peruoga Beele kralia Vogerszkoga bijl, koteri od mladoszti terſzilſzeie Boghu ſzlufiti i naſztoiat i chiniti voliu i zapouedi Boſie. Vogerſzki kraal po brata ſzuoięa Gijefe ſiu iſche buduchi Salomon od vogrou kraal vogerſzki obraan i imeuuan be. Neſze zato koruniti, doklemfzene poiedinal z Salomonom, hotel. Szprauilie ſzuoięa ladania onoga vremena prilofne tri knige decretou. Dalmatiu i Horuate kkorune i ladaniu vogerſzkomu ie podegnal i prilofil. z Cumanuſi ili zkuni, kiſze vezda Tartari zouo trikrat boiaie bijl i pobil nie i obladal. Chehe i Lengele ſzaſzil, ſztegnol, oduernul i ladal, kiſzu na vogerſzki orſzag voiuuali. Veliko voifzku na vſzeh kerſztianſzkih kraleu i poglauniku opominanie i proſniu, ie bil ſzprauil i poſel zuoifzku, da ofzlobodij Jerufalem i czirkeu ono, gdeie Goſzpodin muku ſzterpel, od poganou, kiſzu teda i czirkeu i Jerufalem ladali, ter na pute onom omre . . .« (II. 50., 51.).

„*Na ſzuate Marie Magdalene deen* . . . Hiftoriu Euangeliomzku iz ſhene, krotu gresnicze, zkerbliuo zderſemo, ar nam ochiueſzto peldu, i iſztinni put nafega zuelichenia kaſe. V Euangeliume ouom ne leprai Chriſtufeou officium ili cheszt, ſto ieſzt grehe odpufchati, vunze tomachi, nego kako iz greha kprauicze, iz pekla na nebeza doiti imamo, toieto veru, i offanie v Kriſtuſa, i knemu liubeznosztiu, ar Magdalene grehi vnogi, odpufcheni ieſzu, ſtoie

kroto i vnogo lubila Chriftufa, ar prauichni, po milofche izuere, fzuedochtuom zahualnosztii liubavi, posztaiu.“ (II. 60.) . . .

Toliko o knjigi: „*Ant. Vramca Predečtva in Postila*“. Objavljam té vrstice uvažujé v nji (I. 73) besede: *Evang: fs: Johan. 6.* „Zberete ali poberete, katero ieszť ofztalo vífe dobrotnie, da nepognie“.

And. Fekonja.

Ivana Kobilca in nje slike.

Slovenci se v najnovejši dôbi ponašamo v raznimi akademiški izobraženimi slikarji, izmed katerih se jih je dvoje, troje popelo na visoko stopnjo završenosti. Toda, žal, redkokedaj se nam pokaže kakšen njih umotvor, kajti da bi naši umetniki, kakor drugod, sistematiški razstavljali vsako posamično sliko svojo, predno jo odpošljejo na določeno mesto, to v nas ni običajno; kamoli, da bi ta ali óni priredil skupno razstavo zbranih svojih del. Sicer pa temu niso krivi toliko slikarji samí, nego-li naša malomarnost za lepe umetnosti.

Toda, česar doslej niso zmogli moški naši slikarji, to je proizvedla nežna roka mlade slikarice ter nam pokazala, koliko premore talent, združen z vstrajno marnostjo. Minule dni je razstavila namreč gospodičina Ivana Kobilca v dvorani ljubljanske realke preko trideset slik, katere je zgotovila v teku sedmih let. Že to, da se je ženska osmelila sploh uprizoriti razstavo zbranih svojih slik, vzbudilo je občo pozornost; tembolj pa nas je presenetilo število razstavljenih del. In ko smo potem ogledovali sliko za sliko, nismo vedeli, ali bi se čudili izredni nadarjenosti naše umetnice, ali vzgledni nje marnosti. V toli kratki dôbi, pa ta množina slik, katerih vsaka je proizvedena z umetniško spretnostjo — to je kaj lep sad ženske delavnosti! Nadarjena rojakinja naša, o kateri nam je doslej došel le zdaj pa zdaj kakšen glas iz tujine, stopila je tukaj pred nas pristna umetnica, ki je dospela pôtem težavnega samoučenja na akademiško višino.

Gospodičina Kobilca je malone izključno portrétistinja, a bavi se tudi s slikanjem takoimenovanih žanrskih prizôrov, posnetih po prirodi iz ljudskega življenja. Razstavila nam je sedem portrétov v oljnatih barvah in pet portrétov v pastéltnih ali suhih barvah. V prvem oddelku so naslikane naslednje osebe: Gospod Baumgartner, gospodičina Souvanova, nekova gospodičina Schilling, gospodičina Franciška Kobilca, mlajša sestra slikaričina, potem nje oče in mati in gospodičina Roza Pfäffinger, slikarica na Dunaji. V drugem oddelku pa so posnete nastopne dame: Gospá Schäffer, gospo-